

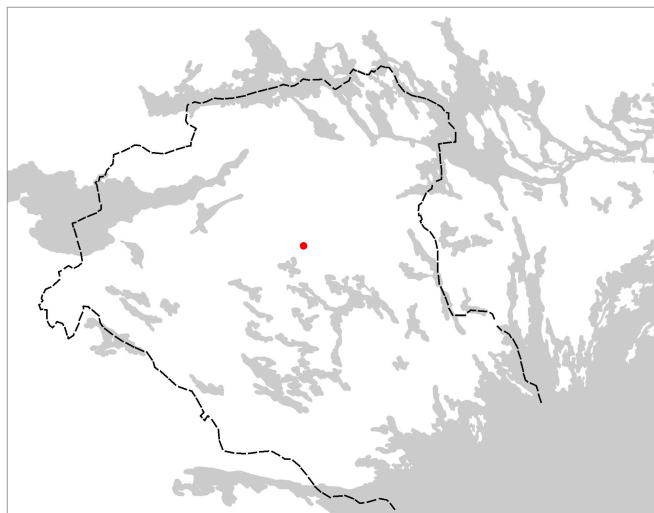
Särskild utredning

Väg 55

Malmköping-Dunker

Dunker och Lilla Malma socknar, Flens kommun, Södermanlands län

Ingeborg Svensson

Särskild utredning

Väg 55

Malmköping-Dunker

Dunker och Lilla Malma socknar, Flens kommun, Södermanlands län

Ingeborg Svensson

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2003:14

© 2003 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@kuf.dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg och Patrik Gustafsson.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge
markerat med röd punkt.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 97.0350

Nyköping 2003

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 4

Syfte och metod 4

Syfte
Metod

Landskap 4

Natur
Kultur

Beskrivning av den särskilda utredningen 6

Inledning
Objektsbeskrivningar
Registrerade lämningar

Sammanfattning 12

Hänvisningar 12

Källor
Litteratur

Administrativa uppgifter 13

Bilagor 14

1. Schakttabell.
2. Anläggningsregister
3. Plan- och profilritningar
4. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet samt fornlämningar och objekt. Skala 1:10 000.
5. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet samt fornlämningar och objekt. Skala 1:10 000.
6. Schaktplaner.

Utgångspunkt

Den arkeologiska enheten vid Sörmlands museum har under perioden 2003-08-04 - 2003-08-29 utfört en särskild utredning. Utredningen utfördes med anledning av att Vägverket, Region Mälardalen studerar möjligheterna att bygga om befintlig riksväg 55, delen Malmköping-Dunker. Den aktuella delen sträcker sig genom Dunker och Lilla Malma socknar i Flens kommun, Södermanlands län (se figur 1).

Vägverket avser dels att anlägga mötesfri väg, (så kallad 2+1-väg), dels att bygga anslutningsvägar, samt att bygga om vissa utfartsvägar. Arbetet planeras att utföras som breddning av befintlig väg. Ombyggnadsplanerna sträcker sig från korsningen vid riksväg 53 till avtagsvägen mot Dunker kyrka.

Den planerade utredningskorridoren uppgick till en sammanlagd sträcka (inklusive anslutningsvägar) om cirka 8 kilometer. På den sida av vägen som kommer att beröras av breddning utgjordes utredningsområdet av ett 50 meter brett område från befintlig väggkant. På motstående sida uppgick bredden på utredningsområdet till 25 meter. I utredningsområdets nordliga delar, söder om Sandbacken, uppgick bredden till 50 meter på ömse sidor om befintlig väg. Orsaken var att båda sidorna om befintlig väg kommer att påverkas av djupa skärningar och höga bankar. Utredningsområdet i anslutning till planerade nya anslutningsvägar har uppgått till en bredd om femtio meter.

Ansvarig för kostnaden var Vägverket, Region Mälardalen. Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 11§ Lagen (1988:950) om kulturminnen mm (lst dnr: 431-4310-2003).

Ansvarig för den särskilda utredningen var Ingeborg Svensson som också har sammanställt föreliggande rapport. I fältarbetet deltog även Lars Norberg och Patrik Gustafsson.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med den särskilda utredningen var att, i enlighet med 2 kap 11§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen mm., fastställa om det förekommer fornlämning inom det av länsstyrelsen angivna utredningsområdet. Den särskilda utredningen skall även ge en fördjupad bild av fornlämningsbeståndet samt utgöra ett beslutsunderlag för länsstyrelsens och Vägverkets vidare handläggning av ärendet.

Metod

Den särskilda utredningen var uppdelad i två steg. I utredningens *etapp 1* utfördes en genomgång av Fornminnesregistret (FMR) med tillhörande ekonomisk karta och den topografiska kartan. Ytterligare kartmaterial har utgjorts av Fastighetskartan (GSD), Jordartskartan (SGU) och Häradskartan (1899). Uppgifter om lösfynd har studerats i Digitala tillväxten SHM. Genomgången av arkiv- och kartmaterialet gjordes för att få en uppfattning om förutsättningarna för förhistorisk och historisk bebyggelse samt för att påvisa indikationer på fornlämningar inom området. Därefter utfördes en inventering av det aktuella utredningsområdet samt en besiktning av tidigare registrerade fornlämningar och kulturlämningar. Under inventeringen konstaterades lämpliga lägen för eventuella förhistoriska boplots- och/eller aktivitetsytor.

Etapp 2. Inom de bedömda eventuella boplots- och/eller aktivitetsytor (se etapp 1) grävdes dels provgropar och dels sökschakt. Provgroparna grävdes för hand inom de områden där aktiviteter från stenålder kunde tänkas förekomma. Valet av metod motiverades av att lämningar från stenålder främst konstitueras av stenartefakter- och slaget stenmaterial, vilka lättare kan konstateras vid handgrävning än vid sökschaktning med hjälp av grävmaskin. Framkomligheten för grävmaskinen var till en viss del också styrande i valet av metod. Provgroparna var cirka 0,50 x 0,50 meter i storlek. Syftet med provgroparna var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar i form av fynd och/eller anläggningar.

Inom övriga konstaterade enskilda objekt (potentiella boplotsytor- och/eller aktivitetsytor) grävdes 2-8 sökschakt med hjälp av grävmaskin. Schaktens längd varierade mellan 5 och 30 meter och var cirka 1,5 meter breda. Sökschakten grävdes ned till av kultur opåverkad mark. Syftet med sökschaktningen var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar i form av fynd och/eller anläggningar.

Samtliga sökschakt mättes in digitalt. Påträffade anläggningar beskrevs i text och dokumenterades i plan- och profil på ritfilm i skala 1:20. Under utredningen utfördes fotodokumentation med hjälp av digitalkamera

Landskap

Natur

Utredningskorridoren och den nuvarande väg 55 löper, från korsningen väg 53/väg 55 vid Malmköping, i riktning mot nordost till avfarten mot Dunkers kyrka. Korridoren sträcker sig genom ett i huvudsak uppodlat och mjukt kuperat landskap. I sydväst startar utredningssträckan i anslutning till

Figur 1. Utdrag ur Gröna kartan (GSD) Strängnäs 10H SV med undersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

övervägande skogsterräng i anslutning till Malmköpingsåsen (Strömsholmsåsen). Huvuddelen av den samlade utredningskorridoren berör idag uppodlade ytor med gården Röl som dominerande enhet. Centralt i utredningsområdet finns ett större kärr. (Rölskärr). Därefter stiger vägsträckningen, upp mot Kjulaåsen (Badelundaåsen) och rör sig återigen igenom ett skogsdominerat landskap. Delar av utredningskorridorerna berör områden belägna på höjder omkring 70 meter över havet. Översiktligt varierar dock nivåerna mellan cirka 30 till 40 meter över havet.

Kultur

Generellt kan området beskrivas som en del av den centrala jordbruksbygden i Dunkers socken. Den dominerande jordbruksenheten Röl har tidigare utgjorts av en by om tre gårdar och kan ha kopplingar ned i yngre järnålder (Sörmlandsbygden 1988:1, s. 130). Närvaron av ett mindre gravfält med stensättningar kan indikera detta. I närområdet finns även spridda enstaka stensättningar.

Enligt Fornminnesregistret finns det ett mindre antal kända fornlämningar, samt uppgifter om lösfynd etc., inom och i utredningsområdets närhet. Till korridoren närliggande fornlämningar och lösfynd inom Lilla Malma socken, hör bland annat ett keramikförande boplatsoområde (RAÄ78), ett gravfält med röse och stensättningar (RAÄ15), en milstolpe (RAÄ41), samt en ensamliggande stensättning (RAÄ118) med mera. Inom Dunkers socken och i, eller i nära anslutning till utredningskorridoren finns ett gravfält (RAÄ31), en äldre

vägbank (RAÄ206), en milstolpe (RAÄ32), en lösfunnen grönstensyxa (RAÄ322), en by-/gårdstomt (RAÄ323), en hålväg (RAÄ227). Vidare finns i närområdet ett antal lösfynd av stenåldersartefakter (kvarts- och grönstensavslag mm), bebyggelseämningar och spår av förindustriellt skogsutnyttjande såsom kolbottnar och kojgrunder. (FMR, Digitala tillväxten SHM).

Inom det aktuella utredningsområdet har tidigare inga arkeologiska undersökningar utförts. I anslutning till de södra delarna, det vill säga fram till korsningen väg 53/55, har en särskild utredning tidigare utförts av förbifart Malmköping (Beckman-Thoor 1998:23). En särskild utredning, etapp 1, har även genomförts rörande riksväg 55 för sträckan Dunker (Bygget) - Björndammen. Arbetet utfördes under våren 2003 av Sörmlands museum (Norberg, Meddelande om avslutat fältarbete, SM dnr: KUS03098). Utredningarna indikerar bland annat närvaron av aktiviteter med kopplingar till stenålder för övergripande delar av området

Beskrivning av den särskilda utredningen

Inledning

Under inventeringen påträffades inom och i anslutning till utredningsområdet sammanlagt 16 objekt. av varierande karaktär (se bilaga 4 & 5). Majoriteten utgjordes av områden som utifrån topografiskt

Figur 2. Det kuperade jordbrukslandskapet i anslutning till väg 55. Bilden tagen från NV. Foto: Lars Norberg.

läge samt närhet till tidigare påträffade fynd och registrerade fornlämningar bedömdes som möjliga boplatslägen. Tre av objekten utgjordes av kulturhistoriska lämningar från historisk/nyare tid. Utöver de ovan nämnda objekten påträffades under inventeringen en större samling keramik i en rotvälta, strax utanför utredningsområdet.

Ett tiotal provgropar grävdes inom *objekt 1* respektive *objekt 2*. Inom *objekt 4* grävdes sju stycken provgropar i matjorden. Materialet sållades för att om möjligt fånga upp ett eventuellt fyndmaterial. De resterande objekten undersöktes genom att sökschakt grävdes med maskin. Sammanlagt grävdes 47 sökschakt inom utredningsområdet. Antalet sökschakt inom respektive objekt varierade mellan två och åtta. För närmare information angående sökschaktens innehåll och påträffade anläggningar, hänvisas till Resultattabell s. 11 samt bilaga 1 & 2.

Objektsbeskrivningar

Objekt 1. Boplatsläge. Objektet är beläget i norra delen av utredningsområdet, söder om korsningen till Dunker. Området är cirka 390 x 50 meter stort (nord-syd) och sträcker sig längs med östra sidan om väg 55. Objektet är beläget 55-70 meter över havet. Den norra delen av området utgörs av en sandig sluttning beväxt med barrskog, och avskämmas av ett höjdparti med berg i dagen i nordöst. Södra delen av området utgörs idag av ett kalhygge på en plan sandig platå. Inom områdets norra del, men till en del även på kalhygget, grävdes ett tiotal provgropar. I södra delen av kalhygget grävdes två sökschakt (S1, S2) med hjälp av maskin (se bilaga 6). Jordmänen bestod av stenfri moig sand. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten eller provrutorna. Ej fornlämning. Inom objektet finns sedan tidigare en fast fornlämning registrerad i form av en hålväg, RAÄ227. (Se under rubriken Registrerade lämningar s. 10.)

Objekt 2. Boplatsläge. Objektet är beläget söder om objekt 1, på östra sidan om väg 55 mitt emot Sandbacken. Området är 150 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 47-54 meter över havet. Objektet ligger i anslutning till ett höjdparti i sydöst (berg i dagen), och utgörs av en naturlig terrass. Området är beväxt med barrskog. Inom området grävdes ett tiotal provgropar. Därutöver grävdes två sökschakt (S36, S37) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmänen utgjordes främst av sandig mo, med ställvisa inslag av morän. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten eller provrutorna. Ej fornlämning.

Objekt 3. Samling av keramik. (X6561241, Y1556474,5) Keramiken (Fnr:1) påträffades vid

inventeringen, i en rotvälta cirka 20 meter utanför utredningsområdet sydöst om objekt 2. Keramiken uppgick till en vikt av 243 gram och antalet delar/fragment till 25 stycken. Storleken varierade mellan 13-59 milimeter och godsets tjocklek mellan 6-10,5 milimeter. I keramikmaterialet förekom både buk- och mynningsbitar och flera av bitarna hade passning. Troligen härrör keramiken från ett och samma kärl. Ingen dekor, särskild ytbehandling eller form kan i dagsläget säga något om keramikens placering i tid. Keramiken är svårbestämbar och kunde utifrån sitt utseende och karaktär endast bestämmas till att vara förhistorisk. Objektet är beläget utanför det aktuella utredningsområdet. I händelse av att det planerade arbetsföretagets exploateringsområde förändras och därmed kan komma att påverka närområdet till den påträffade keramiken, bör en förundersökning utföras i anslutning till objektet.

Objekt 4. Boplatsläge. Området är beläget strax söder om Sandbacken på nordvästra sida om väg 55. Objektet utgörs av två områden belägna i nordöst-respektive sydvästsluttning ned mot den dalgång, som löper i nordväst-sydöstlig riktning. Storleken på områdena är cirka 95 x 50 respektive 120 x 50 meter. Objektet är beläget 36-45 meter över havet. Enligt tidigare uppgifter har det vid dikesgrävning i dalgången nedanför Sandbacken-Hultet påträffats ett obearbetat flintstycke. Någon närmare uppgift om var fyndet påträffades finns dock inte (Christiansson 1954, s. 5:8). Området ligger i åkermark som vid utredningstillfället utgjordes av uppbruten träda. Objektet ytinventerades i ett första skede. Därefter grävdes ett antal provrutor i matjorden, varefter materialet sållades. Inom området grävdes sedan fyra sökschakt (S3-S6) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Sökschakten förlades till platåerna och sluttningarna på ömse sidor om dalgången. Jordmänen utgjordes av sandig och lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten eller provrutorna. Ej fornlämning.

Objekt 5. Åkerhak-röjningsröse. Objektet ligger väster om Ekenlund på sydöstra sidan om väg 55. Området är 60 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 36-48 meter över havet. Området utgörs idag av en skogsbeväxt flack sluttning orienterad mot en nordväst- sydöstlig dalgång. Åkerhaken utgörs av diken vilka ligger vinkelrätt och parallellt i förhållande till varandra. Planteringen av skog har skett efter 1950-talet då området på den äldre ekonomiska kartan (1958) är markerat som åkermark. Ej fornlämning.

Objekt 6. Boplatsläge. Objektet ligger nordöst om korsningen till Vadsbro, på sydöstra sidan om väg 55. Området uppgår till cirka 190 x 50 meter (nordöst-sydväst) och är beläget 41 meter över havet.

Objektet utgörs idag av kuperad åkermark med utsikt mot en dalgång i sydöst. Genom dalgången löper idag ett mindre vattendrag med karaktären av ett dike genom ett sankt område. Vattendraget har förbindelse med sjön Dunkern. Åt nordöst gränsar området mot ett skogsbeväxt impediment. Inom objektet grävdes fyra sökschakt med hjälp av grävmaskin. Två av sökschakten (S7, S8) förlades på den platåliknande ytan strax söder om det skogsklädda höjdpartiet och två sökschakt (S9, S10) öppnades på en svag förhöjning i åkermarken nordöst om vägen till Vadsbro (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 7. Boplatsläge. Objektet är beläget väster om Vadsberga och söder om väg 55. Området är cirka 170 x 50 meter stort (öst-väst) och är beläget 37-44 meter över havet. Området utgörs idag av åkermark som sluttar åt sydväst. Åt öster gränsar området mot det höjdparti där dagens bebyggelse (Vadsberga) är belägen. Inom objektet grävdes sex sökschakt (S11, S12, S13, S14, S15, S35) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 8. Boplatsläge. Objektet är beläget cirka 40 meter väster om objekt 7 på södra sidan om väg 55. Nordväst om objektet på andra sidan vägen ligger gården Röl. Området är cirka 290 x 50 meter stort (öst-väst) och är beläget 36-39 meter över havet.

Området utgörs av en naturlig platå och ligger idag i åkermark, vilken sluttar mot en dalgång i söder. Sydväst om objektet ligger Rölskärret. Inom området grävdes tre sökschakt (S32, S33, S34) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt och ställvis moig sand. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 9. Boplatsläge. Objektet ligger inom område för planerad ny tillfartsväg väster och nordväst om gården Röl. Området är cirka 135 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 41-45 meter över havet. Objektet är idag beläget i stenbunden hagmark som gränsar mot åkermark i väster. Området utgörs av en naturlig platå med utsikt över en dalgång i sydväst. Inom området grävdes tre sökschakt (S29, S30, S31) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 10. Stenbro. Objektet är beläget i anslutning till den brukningsväg som går genom hagen väster om gården Röl. Brukningsvägen löper norr om och parallellt med väg 55.

Brukningsvägen ska ses i samband med RAÄ206, en vägbank, med tillhörande milsten RAÄ32 (se Häradskartan och Ek. karta 1958). Bron går över ett dike som sträcker sig genom en dalgång i nordvästlig riktning. Ej fornlämning.

Figur 3. Hagmarken väster om Röl, norr om väg 55, där objekt 11, 12 och 13 var belägna. I förgrunden ett av röjningsröseena. Bilden är tagen från SÖ. Foto: Lars Norberg.

Objekt 11. Boplatsläge. Objektet är beläget cirka 100 meter sydväst om objekt 10 på den nordvästra sidan om väg 55. Området är cirka 250 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 36-40 meter över havet. Området ligger idag i stenbunden hagmark och utgörs av en moränhöjd/naturlig plåtå. Inom området finns ett antal röjningsrösen, vilka till stor del är knutna till partier med berg i dagen (se figur 3). Inom området grävdes fyra sökschakt (S25 - S28) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej forn lämning. Nordnordost samt sydväst om objektet är två sedan tidigare kända kulturhistoriska lämningar registrerade, **RAÄ32** (milsten) och **RAÄ206** (vägbank). Söder om objektet på andra sidan vägen finns även sedan tidigare ett gravfält, **RAÄ31** registrerat (se under rubriken Registrerade lämningar s. 10).

Objekt 12. Boplats. (X6560458,381, Y1554165,676). Objektet är beläget cirka 90 meter sydväst om objekt 11, på den nordvästra sidan om väg 55. Området är cirka 75 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 37-41 meter över havet. Området är beläget inom samma hagmark som objekt 11. Objekten skiljs åt av en lägre liggande sänka samt av **RAÄ206**. Området är beläget på en moränhöjd/naturlig plåtå, delvis med berg i dagen. Inom objektet grävdes tre sökchakt (S22, S23, S24) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6).

I schakt 22 framkom en anläggning (**A2**) i form av en härd. Den framkomna anläggningen indike-

rar förhistoriska aktiviteter inom området varför objektet bör undvikas eller förundersökas vid en eventuell exploatering.

Objekt 13. Boplats. (x6560357,565, Y1554082,813). Objektet är beläget cirka 50 meter sydväst om objekt 12. Området utgörs av en naturlig moränhöjd/plåtå i hagmark. Objektet omfattar ytor på ömse sidor om väg 55. Området nordväst om väg 55 uppgår till en storlek om cirka 180 x 50 meter medan området sydöst om vägen är 180 x 25 meter stort (nordöst-sydväst). Objektet är beläget 38-42 meter över havet. Inom objektet grävdes sammanlagt sex sökschakt med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Fyra på den nordvästra sidan (S18-S21) och två på den sydöstra sidan (S16, S17) om väg 55. I ett av sökschakten (S17) framkom en anläggning (**A1**) i form av ett stolphål. I anslutning till stolphålet påträffades även ett oidentifierbart järnföremål. Den framkomna anläggningen indikerar förhistoriska aktiviteter inom området varför objektet bör undvikas eller förundersökas vid en eventuell exploatering. Inom området är sedan tidigare en fornlämningsliknande lämning noterad, **RAÄ30**, och sydöst om objektet sträcker sig en äldre vägbank, **RAÄ206**. (se figur 4 samt under rubriken Registrerade lämningar s. 10.)

Objekt 14. Byggnadsgrund. Objektet är beläget i hagmark, cirka 60 meter sydväst om objekt 13, nordöst om väg 55. Objektet utgörs av enskilt stående, delvis tuktade stenar till en rektangulärt formad ventilerad grund. Grundens storlek är cirka 11 x 4 meter. Trolig utgör grundstenarna resterna

Figur 4. Bilden visar den sydvästra delen av RAÄ206. Vägbanken samt de kvadratisk huggna stenarna som markerar vägkanten, syns mellan björkarna. Bilden är tagen från NÖ.

Foto: Lars Norberg

efter en ängslada eller någon liknande form av ekonomibyggnad. Ej fornlämning.

Objekt 15. Boplatsläge. Objektet är beläget i anslutning till planerad ombyggnad av avfartsvägen mot Siggenäs, sydöst om väg 55. Området är cirka 130 x 50 meter stort (öst-väst) och beläget 36-40 meter över havet. Området är idag beläget i åkermark och utgörs av en naturlig platå orienterad mot norr. Inom området grävdes två sökschakt (S38, S39) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Jordmånen utgjordes av lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 16. Boplats. (X6559167,499,Y1552296,649). Objektet är beläget strax nordöst om Domarhagen på norra sidan av väg 55. Området är 250 x 50 meter stort (nordöst-sydväst) och är beläget 39-46 meter över havet. Området ligger idag i åkermark och delas i nordöst av ett dike. Den sydvästra delen utgörs av en naturlig höjdplatå med sluttning i söder mot Hosjön. Höjdpartiet är idag genomskuret av väg 55. (se figur 5). Området planar ut och sluttar även mot nordöst. Inom objektet grävdes sammanlagt åtta sökschakt (S40 - S47) med hjälp av grävmaskin (se bilaga 6). Fyra av sökschakten för-lades till höjdpartiet i sydväst och fyra i den flacka sluttningen nordöst om diket. I tre av sökschakten (S41, S42, S43) på platån framkom lämningar av förhistorisk karaktär.

Lämningarna utgjordes av en härd (A3), rester av ett kulturlager (A4) samt ytterligare en möjlig härd/

härdest (A5). I kulturlagret påträffades fynd av bränd lera, små fragment av keramik och ett möjligt grönstensavslag. De påträffade anläggningarna indikerar förhistoriska aktiviteter inom området varför objektet bör undvikas eller förundersökas vid eventuell exploatering.

Registrerade lämningar

RAÄ30. Fornlämningsliknande lämning. Lämningen är belägen på en moränhöjd i hagmark. Anläggningen är rund, 5 meter i diameter och 0,3 meter hög. Vid revideringsinventeringen (år 2002) framkom endast jord vid sondstick. Troligen upplagd i sen tid. Ej fast fornlämning.

RAÄ31. Gravfält. Gravfältet är beläget på en moränhöjd i hagmark och består av fem stycken gravar i form av runda stensättningar. Gravarna är 6-7 meter i diameter, är delvis övertorvade med enstaka stenar i ytan. Gravfältet ska om möjligt undvikas vid den planerade exploateringen. Om det inte går att genomföra ska objektet förundersökas.

RAÄ206. Vägbank. Lämningen är belägen i hagmark nordväst och sydöst om väg 55. Vägbanken är idag sönderskuren av väg 55. Vägbanken uppgår totalt till en längd om 650 meter och är 5-6 meter bred. Sträckningen nordväst om väg 55 är flack och ställvis dikesavgränsad. I den norra delen finns en milstolpe (RAÄ32) från år 1844. Sträckningen sydöst om väg 55 är uppbyggd intill 2 meter hög. Utmed den södra kanten är ett tjugotal kvadratisk huggna stenpällare. Objektet är i Fornlämningsregistret ej bedömd som fast fornlämning.

Figur 5. Objekt 16. Boplatsen ligger på höjden framför huset i bildens vänstra kant. Bilden är tagen från SÖ.
Foto: Lars Norberg.

Resultattabell					
Objekt	Kategori	Källa	Schakt	Status	Åtgärdsförslag
1	Boplatssläge	Rutgrävning/ Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
2	Boplatssläge	Rutgrävning/ Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
3	Samling av keramik *	Inventering	-	Fornlämning	Förundersökning
4	Boplatssläge	Rutgrävning/ Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
5	Åkerhak/ Röjningsröse	Inventering	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
6	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
7	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
8	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
9	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
10	Stenbro	Inventering	-	Ej fornlämning	Undvikes/Ingen åtgärd
11	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
12	Boplat	Sökschakt	S22	Fornlämning	Förundersökning/Undvikes
13	Boplat	Sökschakt	S17	Fornlämning	Förundersökning/Undvikes
14	Byggnadsgrund	Inventering	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
15	Boplatssläge	Sökschakt	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
16	Boplat	Sökschakt	S41 S42 S43	Fornlämning	Förundersökning/Undvikes
RAÄ30	Fornlämnings- liknande lämning	FMR	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
RAÄ31	Gravfält	FMR	-	Fornlämning	Förundersökning/Undvikes
RAÄ206	Vägbank	FMR	-	Ej fornlämning	Undvikes/Ingen åtgärd
RAÄ227	Hålväg	FMR	-	Fornlämning	Förundersökning/Undvikes
RAÄ323	By- gårdstomt	FMR	-	Ej fornlämning.	Ingen åtgärd
RAÄ342	Fyndplats	FMR	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd

* Objektet är beläget utanför det aktuella utredningsområdet. Åtgärden ska endast ske i händelse av att de planerade arbetsföretagets exploateringsområde förändras och därmed kan komma att påverka objektets närområde.

Förkortning
FMR: Fornminnesregistret, Sörmlands museums arkiv

RAÄ227. Hålväg. Hålvägen är uppdelad i två sträckor och är belägen inom **objekt 1. 1) Hålväg.** Ligger i svag sydsluttning av bergshöjd, är 85 meter lång, 1,5-2 meter bred och 0,2-0,4 meter djup.

2). Hålväg. Ligger idag på ett kalhygge, 110 meter lång, 1,5-3 meter bred och 0,2-0,5 meter djup. Fornlämningen ska om möjligt undvikas vid den planerade exploateringen. Om det inte går att genomföra ska objektet förundersökas.

RAÄ323. By- och gårdstomt. Utgör en del av gården Röl och är markerad inom ett område av 200 x 90-180 meter (nord-syd) efter 1788 års karta. Tomten är idag bebyggd med ett par boningshus och ett flertal uthus. Ej fornlämning.

RAÄ342. Fyndplats. Fynd av en kvartskärna i vägsärning. Ej fornlämning.

Sammanfattning

Under den särskilda utredningens etapp 1, påträffades inom och i anslutning till det aktuella utredningsområdet sammanlagt 16 objekt av varierande karaktär. Majoriteten utgjordes av områden som utifrån topografiskt läge samt närhet till tidigare påträffade fynd och registrerade fornlämningar bedömdes som möjliga boplatslägen. Tre av objekten utgjorde av kulturhistoriska lämningar från historisk/nyare tid såsom en stenbro (objekt 11), en byggnadsgrund (objekt 15) och ett området med åkerhak och röjningsröse (objekt 5). Utöver de ovan nämnda objekten påträffades en större samling keramik (objekt 3) i en rotvälta, strax utanför utredningsområdet.

Vid sökschaktning inom de boplatslägen som konstaterats under etapp 1, påträffades anläggningar och fynd inom tre objekt (objekt 12, 13 och 16). Lämningarna visar på att platserna har nyttjats under förhistorisk tid, varför objekten har bedömts som boplatser och därmed klassats som fornlämning. Inom och i anslutning till utredningsområdet finns även ett antal sedan tidigare registrerade fasta fornlämningar. De utgörs av ett gravfält RAÄ31 och en hålväg RAÄ227.

Utöver de ovan nämnda objekten kan lämningar i form av vägbankar- och äldre vägsträckningar nämnas. Sträckningen av Rv55 har bland annat förändrats efter 1958 (Äldre Ek. kartan) då vissa av kurvorna har rätats ut och dragits om. I dagens landskap är det främst märkbart vid Ekenslund där vägen tidigare gick öster om gården och söder om dagens Vadsberga. Likaledes hade vägen en sydligare dragning norr om gården Hosjö. På båda platserna finns idag synliga spår i form av vägbankar och stenstolpar. Norr om Sandbacken finns också den äldre vägsträckningen bevarad, på västra sidan om dagens Rv 55 (se bilaga 4 & 5).

Äldre vägsträckningar finns bevarade i anslutning till utredningsområdet i form av RAÄ206 där också ett fundament till en milstolpe (RAÄ32) finns i anslutning till den idag välbevarade vägbanken. Milstenen är sedan tidigare försvunnen, men enligt uppgift var året 1844 inskrivet (FMR). RAÄ206 är i Fornlämningsregistret ej bedömd som fast fornlämning utan ses som en kulturhistorisk lämning. Om det är möjligt, inom ramarna för det planerade arbetsföretaget, att undvika lämningen, vore det att föredra.

Resultatet redovisas i Resultattabell samt i bifogade bilagor. Beslut om vidare åtgärder fattas av länsstyrelsen i Södermanlands län.

Hänvisningar

Källor

Geografiska Sverigedata (GSD). Gröna kartan, Södermanlands län. Kartförlaget, Gävle 1996.

Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län. Lantmäteriet, Gävle.

Gröna kartan. Topografiska kartan Strängnäs 10H SV. Skala 1: 50 000. Lantmäteriverket, Gävle 1990.

Jordartskartan; 10H Strängnäs SV; Serie Ae nr 82. Sveriges geologiska undersökning (SGU). Uppsala, 1986.

Sörmlands museums arkiv

Ekonomisk karta över Sverige, 10H Strängnäs 1a Malmköping. Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1958.

Ekonomisk karta över Sverige, 10H Strängnäs 2a Mälby. Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1958.

Ekonomisk karta över Sverige, 10H Strängnäs 2b Dunker. Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1958.

Ekonomisk karta över Sverige. 10H 1a Malmköping. (Fornlämningsöversikten). Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1980.

Ekonomisk karta över Sverige. 10H 2a Mälby. (Fornlämningsöversikten). Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1980.

Ekonomisk karta över Sverige. 10H 2b Dunker. (Fornlämningsöversikten). Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1980.

Riksantikvarieämbetets Fornminnesregister. (FMR) Dunker och Lilla Malma socknar, Södermanlands län.

Riksantikvarieämbetets Fornminnesinformations-system. (FMIS) Dunker och Lilla Malma socknar, Södermanlands län.

Karta öfver Villättinge härad. Norra delen. Uppmätt år 1899. Skala 1. 50 000. Kartverket 1905.

Litteratur

Beckman-Thoor, K. 1998. Arkeologisk utredning. Förfart Malmköping. Väg 230. Lilla Malma socken, Södermanland. *UV Mitt, Rapport 1998:23.* Riksantikvarieämbetet.

Christiansson, H. 1954. *Malmköping med Dunker och Lilla Malma. Sörmländska fornminnen 5*. Södermanlands hembygdsförbund.

Sörmlandsbygden 1988: 1. Södermanlands hembygdsförbunds årsbok. Red. R. Ryberg.

Norberg, L. *Särskild utredning etapp 1, Väg 55, delen Bygget- Björndammen. Meddelande om slutfört fältarbete SM dnr: KUS03098*. (Stencil)

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2003:14

Södermanlands museums dnr: KUS03180

Länsstyrelsens dnr: 431-4310-2003

Tid för undersökningen: 030804-030828

Personal: Patrik Gustafsson, Lars Norberg, Ingeborg Svensson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

10H 1a Malmköping, 10H 2a Mälby, 10H 2b Dunker. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

x 6558815 y 1551899,034 (SV)

Koordinatsystem: Rikets

Höjdsystem: Rikets

Utrett område: Cirka 8 kilometer långt (inklusive anslutningsvägar) och upp till 50 meter brett.

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums arkiv.

Bilagor

1. Schakttabell

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl.	Objekt	Terräng/Lagerföljd
1.	10 x 1,5	0,20	-	1	Skogsmark; 0,10 m vegetationsskikt, därefter brungul moig sand.
2.	17 x 1,5	0,20	-	1	Skogsmark; 0,10 m vegetationsskikt, därefter brungul moig sand.
3.	17 x 1,5	0,40	-	4	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter gulgrå sandig silt.
4.	18 x 1,5	0,40	-	4	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter gulgrå sandig silt.
5.	13 x 1,5	0,40	-	4	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
6.	7 x 1,5	0,30	-	4	Åkermark; 0,25 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
7.	10 x 1,5	0,40	-	6	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
8.	21 x 1,5	0,40	-	6	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
9.	20 x 1,5	0,40	-	6	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
10.	5 x 1,5	0,40	-	6	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
11.	10 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
12.	10 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
13.	17 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
14.	10 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
15.	10 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
16.	17 x 1,5	0,30	-	13	Hagmark; 0,25 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
17.	18 x 1,5	0,25	A1	13	Hagmark; 0,20 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
18.	15 x 1,5	0,20	-	13	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
19.	13 x 1,5	0,20	-	13	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
20.	12 x 1,5	0,15	-	13	Hagmark; 0,10 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
21.	17 x 1,50	0,20	-	13	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
22.	19 x 1,5	0,20	A2	12	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
23.	28 x 1,5	0,20	-	12	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
24.	10 x 1,5	0,25	-	12	Hagmark; 0,20 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
25.	16 x 1,5	0,25	-	11	Hagmark; 0,20 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
26.	4 x 1,5	0,20	-	11	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl.	Objekt	Terräng/Lagerföljd
27.	20 x 1,5	0,20	-	11	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
28.	7 x 1,5	0,20	-	11	Hagmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt.
29.	14 x 1,5	0,30	-	9	Hagmark; 0,10 m vegetationsskikt, 0,10 m, brungrå silt, därefter vitgrå lera.
30.	10 x 1,5	0,25	-	9	Hagmark; 0,10 m vegetationsskikt, 0,10 m brungrå silt, därefter vitgrå lera.
31.	10 x 1,5	0,25	-	9	Hagmark; 0,10 m vegetationsskikt, 0,10 m brungrå silt, därefter vitgrå lera.
32.	17 x 1,5	0,40	-	8	Åkermark; 0,30 m matjord, därefter vitgrå sandig silt.
33.	11 x 1,5	0,50	-	8	Åkermark; 0,40 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
34.	10 x 1,5	0,50	-	8	Åkermark; 0,40 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
35.	10 x 1,5	0,40	-	7	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
36.	9 x 1,5	0,20	-	2	Skogsmark; 0,10 m vegetationsskikt, därefter brungul sandig mo.
37.	6 x 1,5	0,20	-	2	Skogsmark; 0,10 m vegetationsskikt, därefter brungul sandig mo. Inslag av brungul morän.
38.	12 x 1,5	0,30	-	15	Åkermark; 0,25 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
39.	10 x 1,50	0,30	-	15	Åkermark; 0,25 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
40.	10 x 1,5	0,40	-	16	Åkermark; 0,30 matjord, därefter gråvit moig sand.
41.	19 x 1,5	0,40	A3	16	Åkermark; 0,30 matjord, därefter gråvit moig sand.
42.	17 x 1,5	0,40	A5	16	Åkermark; 0,30 matjord, därefter gråvit moig sand.
43.	17 x 1,5	0,35	A4	16	Åkermark; 0,25 matjord, därefter gråvit moig sand.
44.	10 x 1,5	0,40	-	16	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
45.	8 x 1,5	0,40	-	16	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
46.	8 x 1,5	0,40	-	16	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.
47.	8 x 1,5	0,40	-	16	Åkermark; 0,35 m matjord, därefter vitgrå lerig silt.

2. Anläggningregister

Anr	Typ	Form (plan)	Form (profil)	Storlek (m)	Utseende/Fyllning	Schakt	x	y	z
A1	Stolphål	Oval	U-formad	0,44x0,40	Brungrå humös silt. Vål avgränsad. (0,28 m djup)	S17	6560364,401	155089,160	39,992
A2	Härd	Rund	-	0,80x0,90	Brungrå mörkfärgning. Skärvig sten i ytan. Enstaka inslag av kol	S22	6560460,459	1554167,459	40,8
A3	Härd	-	-	Längd 0,80	Tydligt avgränsad. Svart/sotig sand, rikligt med skärvig sten i ytan. Går in under norra schaktväggen.	S41	6559185,010	1552318,490	46,829
A4	Kultur- lager	Oregelbundet	-	-	Ljust flammig grå silt. Enstaka inslag av kol. Fynd av bränd lera och keramikfragment. Grönstensavslag.	S43	6559193,640	1552311,403	46,762
A5	Härd?	Oregelbunden	-	0,40x0,65	Diffus begränsning. Inslag av skärvig sten, kol och sot.	S42	6559173,480	1552304,897	47,137